

1. ÜNİTE: Tarih ve Zaman

9. SINIF TARİH

1. FASİKÜL: Tarihi Bilimi

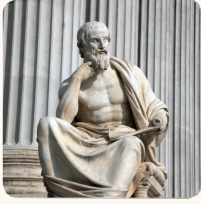
KAZANIMLAR

- Bir araştırma alanı ve bilim dalı olarak tarihin konusunu, kapsamını ve diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklar.
- Tarih öğrenmenin amaç ve yararlarını kavrar.
- Zamanı anlama ve anlamlandırmaya yönelik farklı yaklaşımları analiz eder.

TARİH BİLİMİ

TARİH

Tarih, geçmişteki insan topluluklarının yaşayışlarını, kültür ve uygarlık düzeylerini, siyasi, sosyal ve ekonomik yapılarını, birbirleriyle olan ilişkilerini, yer ve zaman göstererek, neden-sonuç ilişkisi içerisinde, belgelere dayanarak, objektif şekilde inceleyen sosyal bir bilimdir.

Herodot

Tarih, insanların ve insan topluluklarının başlarından geçenleri kaydetme yoluyla edinilen bilgidir.

TARİHİN KONUSU

Geçmişte yaşamış insanların gerçekleştirdiği her türlü siyasal, toplumsal, ekonomik kültürel gelişmeleri inceler.

Bir olayın tarih konusu olabilmesi için geçmişte yaşanması, üzerinden belli bir süre geçmesi, meydana geldiği yer ve zaman bilinmesi ve insan topluluklarını etkilemesi gibi özelliklere sahip olması gerekir. Doğru olayları eğer insanları etkiliyorsa tarihin konusu içerisine girebilir.

İbn Haldun

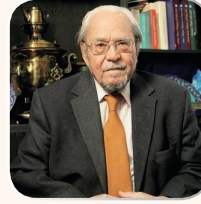
Tarih, gerçeği araştırmak ve olayların sebeplerini bulup ortaya koymaktır. Olayların ilkelere incedir, nitelik ve sebepleri hakkındaki bilgi derindir.

TARİHİ OLAY

Geçmişte meydana gelen başlangıç ve bitişleri belli olan kısa süreli gelişmelere tarihi olay denir.

- ➔ Olaylar kendine has özellik içerir.
- ➔ Olaylar somuttur.
- ➔ Yer ve zaman bellidir.

- Örnek:**
- Malazgirt Savaşı
 - Fransız İhtilali
 - Yüzyıl Savaşları
 - Lozan Antlaşması

Halil İnancık

Gerçek bir tarih için kaynaklara gitmek, kaynakları iyi tenkit edip değerlendirmek gerekir.

TARİHİ OLGU

Tarihi olayların sonucunda oluşan uzun süreli gelişmelerdir. Başlangıç ve bitişleri net ifade edilemez.

- ➔ Olgular geneldir.
- ➔ Olgular soyuttur.
- ➔ Yer ve zaman belli değildir.

- Örnek:**
- Anadolu'nun Türkleşmesi
 - Milliyetçiliğin yayılması
 - Osmanlı'nın etnik yapısının değişimi
 - Yeni Türk Devletinin Kuruluşu

Örnek 1

“Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapa-
na sadık kalmazsa değişmeyen hakikat, insanlığı şa-
şırtacak bir mahiyet alır.”

**Mustafa Kemal, bu sözlerle tarihçinin aşağıdaki nitelik-
lerinden hangisine işaret etmemiştir?**

- A) Öznellik B) Bilimsellik
C) Tarafsızlık D) Belgelere dayanma
E) Nesnellik

2020 / AYT

TARİH BİLİMİNİN ÖZELLİKLERİ

- ➔ Tarih, geçmişte yaşamış insanların faaliyetleri ile beraber, varoluş ve yaşam hikayesini anlatan sos-
yal bir bilimdir.
- ➔ Geçmişte yaşanan insana dair olayları inceler.
- ➔ Tarih biliminde yer ve zaman unsurları belirtilir.
- ➔ Sebep – sonuç ilişkisi üzerinde durulur.
- ➔ Tarihi, belgelere dayanır.
- ➔ Objektiftir.
- ➔ Tarihi olaylar tekrarlanamaz.
- ➔ Tarihte deney ve gözlem yapılamaz.
- ➔ Tarihi olaylar dönemine ait izler taşır buna göre değerlendirilir.
- ➔ Tarihi bilgiler kesin değildir, yeni bulgular ışığında değişebilir.
- ➔ Hiçbir olayın aynısı olmaz, benzeri vardır.
- ➔ Tarih, diğer bilimlerden de faydalanır.

Anakronizm :

Bir olayın tarihi ve çağı üzerinde yanılma, yaşanan olayın
çağının birbirine karıştırılmasıdır. Ayrıca tarihi bir olayı, ola-
yın yaşandığı dönemin şartlarına göre değil de günümüz
şartlarına göre değerlendirmek veya yorumlamak olarak da
ifade edilebilir.

Örnek:

İlk Türk Devletlerinin yöneticilerinden bahsederken Han,
Hakan veya Kağan yerine Kral, Sultan veya Padişah diye
söz etmek.

TARİH ÇEŞİTLERİ

1. YAZILIŞLARINA GÖRE

➔ ÖĞRETİCİ (PARAGMATİK, FAYDACI) TARİH

- Toplumda birlik ve beraberliği, dayanışmayı güç-
lendirmeyi amaçlayan tarih anlayışıdır.
- Taraflı ve öznelidir.
- Temsilcisi Thukididis dir.

➔ HİKAYECİ (RİVAYETLİ) TARİH

- Olaylar hikaye ve efsanelere dayandırılarak anlatı-
lır.
- Yer ve zaman belirtilebilir ancak sebep – sonuç
ilişkisi aranmaz.
- Temsilcisi Herodottur.

➔ ARAŞTIRMACI TARİH

- 19. yy'da doğmuş olan araştırmacı tarih anlayışın-
da olaylar kaynaklara dayandırılmış, sebepleri pek
çok ayrıntısıyla ele alınmış, yeri ve zamanı belirtil-
miştir.
- Kaynaklar dipnotla belirtilmiştir.
- Araştırmacı tarihçiliğin kurucusu ve temsilcisi Leo
poldvon Ranke olarak kabul edilir.

➔ KRONİK TARİH

- Olaylar sadece zaman sırasına göre verilir.
- Aralarında bağlantı kurulmadan ve üzerinde yorum yapılmadan oluş sırasına göre verilir.
- Neden – sonuç ilişkisi aranmaz.

➔ SOSYAL TARİH

- Tarih anlayışında toplumların yaşayışları ve kültürleri ele alınmıştır.
- Temsilcisi Auguste Comte dur.

Önemli Not

Tarih yazıcılığı ilk olarak Hitit krallarının tutturduğu yıllıklarla (Hitit Analları) başlar.

2. KAPSAMINA GÖRE

➔ GENEL TARİH

- Bir konuyu (genel bir konuyu) ana hatları ile inceleyen tarihtir.
- Dünya tarihi, insanlık tarihi gibi.

➔ ÖZEL TARİH

- Sadece özel bir milleti, dini, dönemi inceleyen tarihtir.
- Tek bir milletin tarihidir.
- Selçuklu tarihi, Çin tarihi gibi.

3. KONULARINA GÖRE

- Siyasi Tarih
- Ekonomi Tarihi
- Bilim Tarihi
- Sanat Tarihi

4. MEKANA GÖRE

Bu sınıflandırmada tarihi olayların geçtiği bölgeler dikkate alınmıştır. Yaşanılan coğrafya, tarihi olaylar üstünde etkili olmuştur. Her bölgenin kendine özgü özellikleri olup, uzun yıllar boyunca bu özellikler insanların hayatını etkilemiştir.

- Anadolu Tarihi
- Orta Asya Tarihi
- Mısır Tarihi
- Avrupa Tarihi

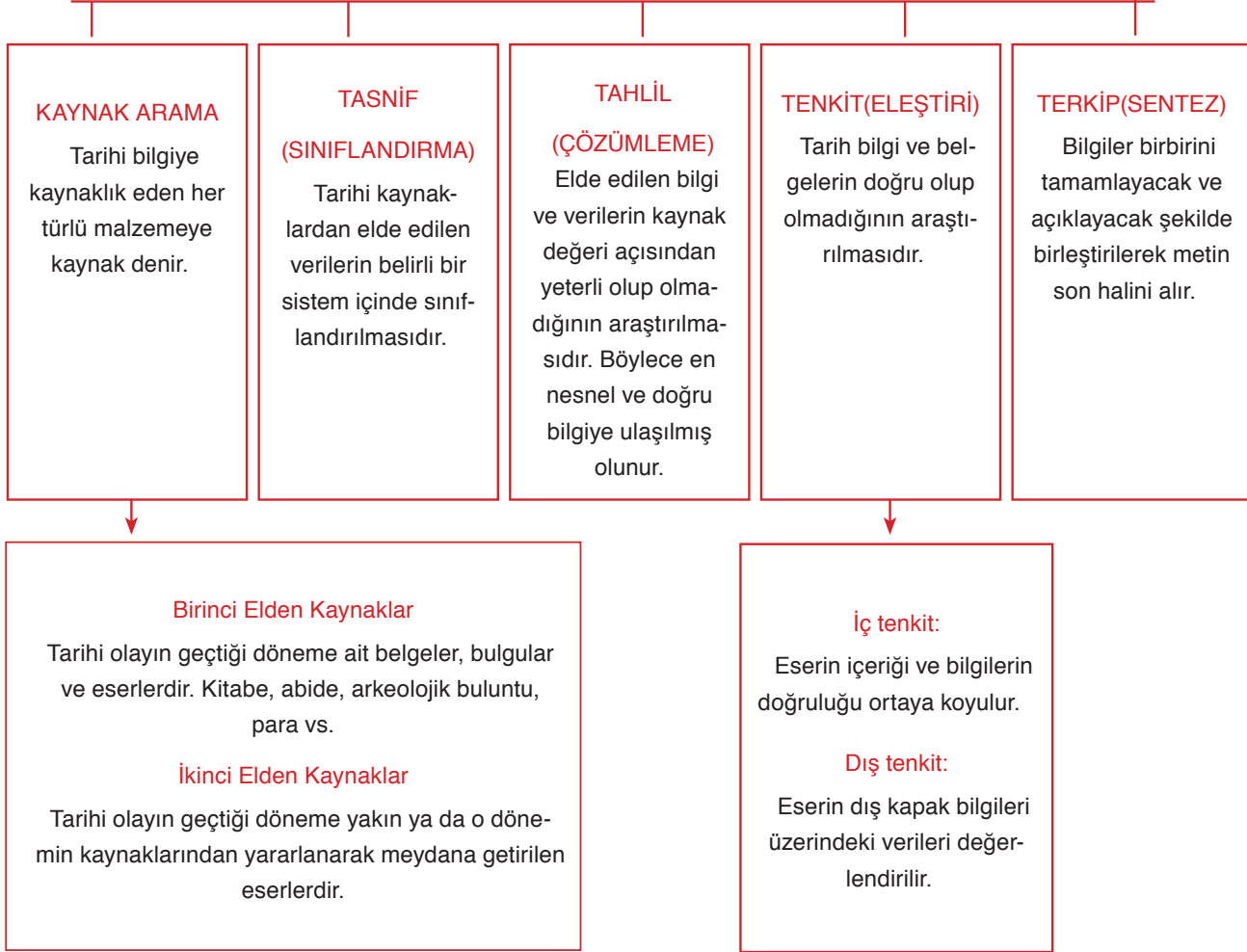
5. ZAMANA GÖRE

- Orta Çağ Tarihi
- Cilalı Taş Devri
- XVII. Yüzyıl Dönemi
- I. Murat Zamanı
- Lale Devri

Önemli Not

Arapça “erreha” fiilinden türeyen tarih; “Aya göre vakit tayin etmek, bir olayın meydana geldiği günü ve yılı, bunların rakamla yazılışını, bir şeyin oluş zamanını ve olaylar dizisini tespit etmek” gibi çok geniş anlamlara gelmektedir. Batı dillerindeki karşılığı Yunanca “istoria”dan türetilen historia ve historie'dir.

TARİH BİLİMİNİN YÖNTEMİ

TARİHİ KAYNAKLAR

YAZILI KAYNAKLAR	SÖZLÜ KAYNAKLAR	YAZISIZ KAYNAKLAR	GÖRSEL VE İŞİTSEL KAYNAKLAR
- Kitabeler - Tabletler - Fermanlar - Beratlar - Şecereler - Yıllıklar - Seyahatnameler - Paralar - Mühürler	- Tarihi şiirler - Hikayeler - Efsaneler - Destanlar - Menkıbeler - Mitler	- Fosiller - Mağara resimleri - Heykeller - Arkeolojik buluntular - Kabartmalar - Anıtlar - Araç gereçler (Çanak-çömlekler)	- Filmler - Fotoğraf - CD ve DVD'ler - Ses bantları - Belgeseller - Resimler

Örnek 2

Tarih araştırmalarında yazılı kaynakların doğruluk derecesinin ve güvenilirliğinin araştırıldığı aşama aşağıdaki-lerden hangisidir?

- A) Tarama
B) Tasnif
C) Tahlil
D) Tenkit
E) Terkip

2018 / AYT

Ören yerlerinde yapılan arkeolojik kazılarda, toprağın üstünden altına doğru farklı dönemlere ait buluntulara rastlanabilir. Bilgiler dahilinde bazı değerlendirmeler yapılır.

Yandaki tablodaki ören yerinde tarihi devirlerin sırasıyla yaşandığı görülmektedir. Böylece başka uygarlıklardan da etkilendiği anlamı çıkmaktadır. Gelişimini kendi içinde tamamlamış ve kil tablet olma-

sından dolayı yani kil tablete yazı yazılarak bilginin kayda geçilmesi nedeniyle tarihi devirlere girmiştir.

Bu ören yerindeyse arada tunç devrini atladığı için kendinden daha gelişmiş bir toplulukla etkileşim içerisine girmiş ve tunç dönemini yaşamadan demir devrine geçilmiştir yorumunda bulunabiliriz.

Ayrıca kil tablet kullanılmaması daha yazıya geçilmediğini gösterdiği için tarihi devirlere girilmemiştir de diyebiliriz.

Mustafa Kemal Atatürk: Türk çocuğu, ecdatını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır.

Anthony Smit:
Hafıza yoksa kimlik yoktur: kimlik yoksa ulus yoktur.

Ömer Hayyam:
Tarih kainatın vicdanıdır.

TARİH ÖĞRENMENİN FAYDALARI

- ➔ Milli ve toplumsal bir kimlik oluşturur.
- ➔ Toplumda birlik ve beraberliği sağlar.
- ➔ Geçmiş tecrübelerle bugüne daha sağlıklı bakmayı ve yarını daha iyi inşa etmeyi sağlar.
- ➔ Kişilerin kültür seviyelerini yükseltir.
- ➔ Çok yönlü birey olma kabiliyeti kazandırır.
- ➔ Kişilerin araştırma, eleştirme ve empati yeteneklerini güçlendirir.
- ➔ Vatan millet sevgisini aşılar.

TÜRKLERDE TARİH YAZICILIĞI

İlk Türk Devletlerinde : Tarih yazıcılığının ilk örneği Kök Türk Devleti döneminde Yolluğ Tigin tarafından yazılmış Orhun Kitabeleridir.

Osmanlı Devletinde : Resmi tarih yazıcılığına ilk başlarda “şehnameci” denirken, daha sonra “vakanüvis” denmiştir. İlk vakanüvis Naima Efendi’dir. Hoca Sadettin, Oruç Bey, Peçevi gibi tarihçiler vardır.

Cumhuriyet Döneminde : Batının Türklere karşı iftira ve hakaretlerine karşı koyabilmek ve Türk tarihini bilimsel olarak araştırabilmek için Atatürk tarafından Türk Tarih Kongresi düzenlenmiş, Türk Tarih Tezi kabul edilmiştir. Bununla beraber 1931’de Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti, 1935’te ise Türk Tarih Kurumu kurulmuştur. Belleten isimli Tarih dergisi çıkarılmıştır.

Dönemin önemli tarihçileri → Fuat Köprülü, Halil İnalcık, Mustafa Akdağ, İlber Ortaylı, Ömer Lütfi Barkan, Mübahat Küçüköğlü’dür.

ZAMAN VE TAKVİM

- İnsanlar günlük yaşamlarını kolaylaştırmak için zamanı bölümlere ayırmışlardır. İlk insandan bu güne kadar insanlar yaşamını zaman ölçüsüne göre düzenlemiştir.
- Zaman ölçüsünü en doğru şekilde oluşturmak için farklı yöntemler denemişlerdir. Her toplumun farklı zaman ölçü anlayışı olmuştur.
- İnsanlık gün, hafta, ay ve yıl gibi belli parçalara ayırarak zamanı düzene sokmaya çalışmışlardır. Bu parçalardan oluşan bütüne takvim denilmiştir ve 6000 yıldır insanlığın hizmetindedir.
- Takvimin kullanımında Ay veya Güneş gözlemlenerek oluşturulmuştur.

Ay Takvimi : Ayın dünya etrafındaki hareketine göre hazırlanmıştır. Bir yıl 354 gündür. Sümerler tarafından bulunmuştur.

Güneş Takvimi : Dünyanın güneş etrafındaki hareketine göre hazırlanmıştır. Bir yıl 365 gündür. Mısırlılar tarafından bulunmuştur.

TÜRKLERİN KULLANDIĞI TAKVİMLER

On İki Hayvanlı Türk Takvimi : Güneş esaslı olan bu takvim Türklerin kullandığı ilk takvimdir. İslâmiyetten önce kullanılmıştır. 12 yılda bir devir yapan bu takvimde yıllar hayvan adıyla, aylar ise sayıyla ifade edilmiştir. Çinliler ve Tibetliler de kullanmışlardır.

Hicri (Kameri) Takvim : Türklerin islâmiyeti kabulüyle kullanılmaya başlanmıştır. Hz. Ömer tarafından hazırlanan bu takvimde hicret başlangıç olarak kabul edilmektedir. İslâm dünyasının dini günleri bu takvime göre belirlenmektedir. Ülkemizde 1 Ocak 1926 yılına kadar kullanılmıştır. Ay yılı esaslıdır.

Celali (Meliki) Takvim : Büyük Selçuklu hükümdarı Melikşah adına Ömer Hayyam tarafından hazırlanmıştır. Güneş yılı esaslıdır. Başlangıç yılı 1079’dur. Selçuklularda Hicri ve Celali takvim beraber kullanılmıştır.

Rumi Takvim : Osmanlı Devleti’nde mali işlerde aksaklık olmaması için hazırlanmıştır. Güneş yılı esaslı olan Rumi takvimde 1 mart yılbaşı olarak kabul edilmiştir. Miladi takvimle arasında 584 yıllık fark vardır. Osmanlı Devleti’nde 1839’dan sonra bütün resmi işlerde bu takvim kullanılmıştır. Osmanlılarda Hicri ve Rumi takvim bir arada kullanılmıştır.

Miladi Takvimi : Hz. İsa’nın doğumunu başlangıç kabul eden bu takvim güneş yılı esaslıdır. Mısırlıların bulduğu bu takvim, Yunanlılar, İyonlular ve daha sonrada Romalıların katkısıyla gelişerek günümüzdeki halini almıştır. Türkiye’de 1 Ocak 1926 itibarıyla kullanılmaya başlanmıştır.

ARKEOLOJİ → Kazı bilimi**GENEOLOJİ** → Şecere ve soy kütüklerini inceleyen bilim**COĞRAFYA** → Yer bilimi**ETNOGRAFYA** → Toplulukların kültürlerini inceleyen bilim**FİLOLOJİ** → Dil bilimi**HERALDİK** → Armaları inceleyen bilim**EPİGRAFYA** → Kitabe bilimi**ANTROPOLOJİ** → İnsan ırkının oluşumunu ve kültürlerin gelişimini inceleyen bilim**PALEOGRAFYA** → Yazı bilimi**NÜMİZMATİK (MESKUKAT)** → Eski paraları inceleyen bilim**KRONOLOJİ** → Zaman bilimi**DİPLOMATİK** → Siyasi belgeleri inceleyen bilim**KİMYA(KARBON 14)** → Tarihi belgelerin orijinalliğini ve yaşamı belirler**TOPONOMİ** → Yer isimlerini inceleyen bilim

Yukarıdaki bilim dalları dışında;

Hukuk, Edebiyat, Sosyoloji, Sicilografi (mühür bilimi), Jeneoloji (soy bilimi), Onomastik (yer adları bilimi) gibi bilim adları da tarihe yardımcı olmaktadır.

Tarih Öncesi Devirlerin Aydınlatılmasında

Arkeoloji, Coğrafya, Antropoloji, Etnografya, Kimya

Tarihi Devirlerin Aydınlatılmasında İse

Kronoloji, Nümizmatik, Paleografya, Filoloji, Diplomatik, Sosyoloji yardımcı olur.

Önemli Not

Tarihte "Türk" adının geçtiği yazılı ilk metinler Orhun Kitabeleri'dir . Bu kitabeler hakkında ilk bilgiler XIII. yüzyılda yaşayan Cuveynî'nin "Tarih-i Cihangüşa" isimli eserinde yer alır. Cüveynî, eserinde Uygur bölgesini gezerken rastladığı garip işaretlerle yazılmış taşlardan söz etmektedir. Daha sonra Danimarkalı Messerschmidt'in (Mesirşmit) 1721'de bu eseri görerek Avrupa bilim camiasına tanıtması üzerine birçok bilim adamı bu yazıların kime ait olduğu hakkında tahminlerde bulunmuştur. Bu bilim insanlarının bazıları bu yazıların; Prusyalılara, İskitlere, Yunanlara ve Latinlere ait olduğunu ileri sürmüştür. Bölgeye giden birçok araştırmacı burada kazılar yaparak yeni kalıntılar tespit etmiştir. Kitabelerin okunuşunu ilk çözen Danimarkalı Dil Bilimci W. Thomsen (V. Tomsen) olmuş ve bu abidelerin Türklere ait olduğunu tüm dünyaya duyurmuştur. Orhun Kitabeleri hakkında yapılan bilimsel çalışmaların sonucunda; Türklerin yaşantılarına, töresine, kültürüne ve devlet yönetimine dair bilgiler bulunmuştur.

Örnek 3**Tarih bilimi; ferman, berat, vakfiye ve benzeri belgelerin yazılarının okunabilmesi için aşağıdaki bilgi alanlarının hangisinden yararlanır?**

A) Paleografi

B) Nümizmatik

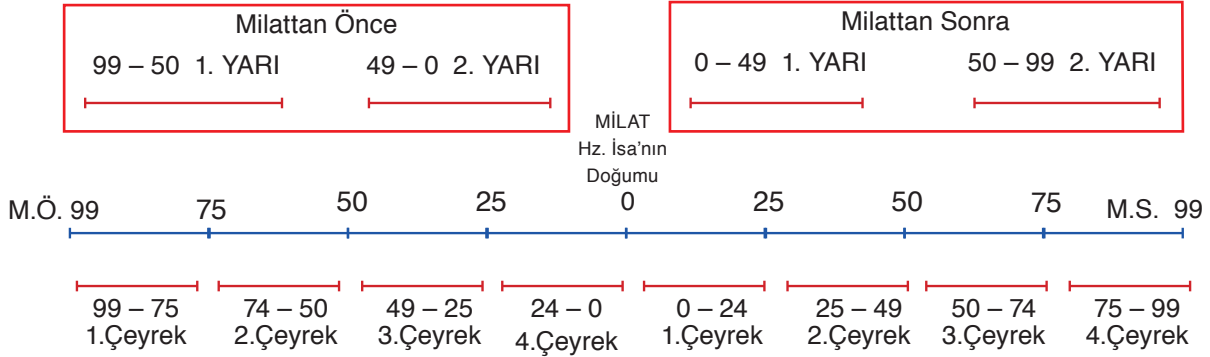
C) Epigrafi

D) Antropoloji

E) Etnografya

2019 / AYT

YÜZYIL HESAPLAMALARI

Yüzyıl Bilgileri

- ➔ Hz İsa'nın doğumu öncesi tarihler Milattan Önce (MÖ) Hz. İsa'nın doğumu sonrası tarihler Milattan Sonra (MS) olarak adlandırılır.
- ➔ Yazının icadı olan MÖ 3500 öncesi tarihler Tarih Öncesi Devirler olarak, yazının icadından sonraki tarihler ise Tarihi Devirler olarak adlandırılır.
- ➔ Milattan önceki (MÖ) tarihler günümüzden ne kadar uzaksa rakamsal değeri o kadar büyürken, günümüze yaklaştıkça rakamsal değeri küçülür.
- ➔ Milattan sonraki(MS) tarihler günümüzden ne kadar uzaksa rakamsal değeri o kadar küçülür, günümüze yaklaştıkça rakamsal değeri büyür.
- ➔ Milattan önce veya Milattan sonra olsun aynı dönemdeki tarihler arasındaki farkı bulmak için büyük rakamdan küçük olan rakam çıkarılır. Milattan önceki tarih ile Milattan sonraki tarih arasındaki zaman farkını bulmak için ise her iki tarih toplanır.
- ➔ 0 yılından 99 yılının son gününe geldiğinde 100 yıl tamamlanmış olur ve bir gün sonra yeni bir yüzyıla girilmiş olur.

Yüzyıl hesaplamalarında bize verilen tarihin baştaki kısmına artı bir ekleyerek yüzyılı bulurken, son iki rakamından yüzyılın yarısı ve çeyreği hesaplanır.

Örneğin; MS1071 tarihli Malazgirt Savaşını hesaplarsak: son iki rakamı ayırıyoruz.

10 ⁷¹
→ rakamına 1 ekliyoruz = 10 + 1 = 11.yy

71 sayısını ise yukarıdaki tablonun milattan sonraki kısmına yerleştirirsek, bu sayının 2. yarı ve 3. çeyreği karşıladığını göreceğiz. Buna göre
MS 1071=11. Yüzyılın 2. Yarısının 3. Çeyreği

UYARI ! Eğer verilen tarih MÖ ise tablonun sol kısmını kullanacağız. Yani 1071 tarihi milattan önceyi ifade etseydi.

MÖ 1071= MÖ 11.Yüzyılın 1. yarısının 2. çeyreği

✍ Aşağıdaki tarihlerin yüzyıl hesaplamalarını yapınız.

TARİH	YÜZYIL	YARI	ÇEYREK
MS 1299			
MÖ 1984			
MS 571			
MÖ 1699			
MS 1877			

ÖRNEK

1. A

2. D

3. A

1.

Tarih, gerçeği araştırmak ve olayların sebeplerini bulup ortaya koymaktır. Olayların ilkeleri incedir, nitelik ve sebepleri hakkındaki bilgi derindir.

İbn-i Haldun'a göre tarih gerçeği araştırmak ve olayların sebeplerini bulup ortaya koymaktır.

Buna göre tarihin tanımındaki özelliklerden hangisine değinilmiştir?

- A) Yer B) Zaman
C) Objektiflik D) İnsan ilişkileri
E) Neden-Sonuç

2.

MÖ 8. yüzyıl'ın başlarında yazılan Türk tarihinin ilk yazılı eserleri olan Orhun Kitabeleri, Danimarkalı bilim insanı Wilhelm Thomson tarafından incelenmiş ve satırların soldan sağa sıralandığı görülmüştür. Uzun süren çalışmalar sonucunda okunmuştur.

Buna göre Wilhelm Thomsen tarihe yardımcı bilim dallarından hangisinden faydalanmıştır?

- A) Antropoloji B) Heraldik
C) Filoloji D) Arkeoloji
E) Toponomi

3.

Unesco tarafından dünya mirası listesine alınan, Şanlıurfa'da keşfedilen Göbeklitepe'nin, Malta'da bulunan bilinen en eski tapınaktan 7500 yıl daha eski tarihe ait olduğu anlaşılmıştır. Buğday'ın ilk olarak bu bölgede yetiştiği de ortaya çıkarılmıştır.

Bu bilgiler doğrultusunda yapılan Göbeklitepe arkeolojik kazı çalışmalarıyla ilgili olarak ;

- I. Anadolu'daki ilk yerleşim yerlerinden biridir.
II. Tarih de kesinlik yoktur. Her an bilgiler değişebilir.
III. Bölgenin geçim kaynağı tarımdır.

Yorumlardan hangilerinin yapılması kesinlikle doğru olur?

- A) I ve II B) I ve III C) Yalnız II
D) II ve III E) I, II ve III

4.

Tarih öncesi anlamına gelen prehistoria insanın ortaya çıktığı andan itibaren yazıyı bulana kadar olan süredeki avcı toplayıcı toplumun geçirdiği kültürel, ekonomik ve gelişiminin araştırmasını oluşturur.

Buna göre Tarih öncesi (prehistorik)buluntuların olduğu bir ören yerinde yapılan kazılarda aşağıdakilerden hangisine rastlandığı söylenemez?

- A) Kerpiç ev
B) Altın küpe
C) Kil tablet
D) Mezarlar
E) Mozaik kaplamalar

5.

Avrupa Hun Devleti ve Roma İmparatorluğu arasında Katalan ovasında meydana gelen savaşta Hun İmparatoru Attila çok kısa bir sürede Roma İmparatorluğu ordusunu dağıtmış, başkent Roma'ya doğru ilerlemeye başlamıştır. Direnmeden teslim olan Milan ve Pavio gibi şehirlerde söz verdiği gibi kan dökmeden ayrılmıştır. Papa I. Leon Roma'yı rahat bırakması için Attila'nın ayağına kadar giderek af dilemiştir.

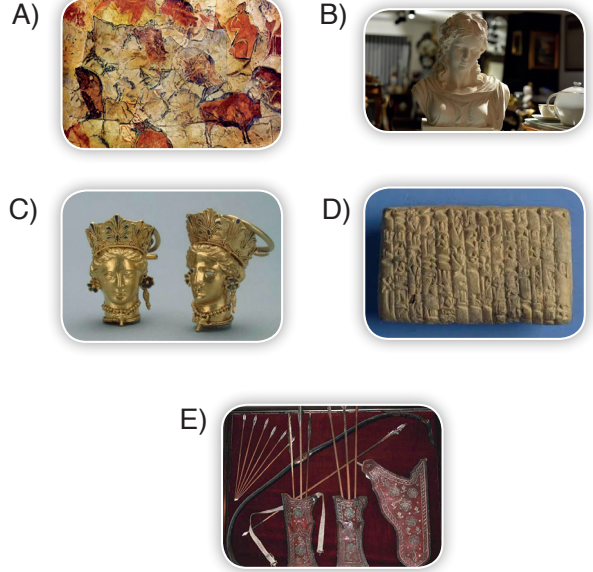
Yukarıdaki durumda tarihin tanımındaki özelliklerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Yer B) Zaman C) Sebep
D) Objektiflik E) İnsan ilişkileri

6. Tarihin sınıflandırmasıyla ilgili aşağıda verilen örneklerden hangisi zamana yada mekana göre sınıflandırmaya uymamaktadır?

- A) Mezopotamya Tarihi
B) Hun Devleti Tarihi
C) İlk Çağ Tarihi
D) Kıbrıs Tarihi
E) XX. Yüzyıl Tarihi

7. Aşağıdakilerden hangisine tarih öncesi çağlarda rastlanmaz?

8. Mühimme Defterleri; Osmanlıların Divan-ı Hümayun'da kararlaştırılan hususlar üzerine padişah'ın onayı alındıktan sonra düzenledikleri fermanların suretlerinin kaydedildiği defterlerdir.

Bu defterlerin incelenmesinde tarihe yardımcı olan bilim dalları ve nasıl kaynaktan faydalanılması gerektiği aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) Epigrafi / İkinci Elden kaynak
B) Epigrafi / Birinci Elden kaynak
C) Heraldik / Birinci Elden kaynak
D) Paleografya / İkinci Elden kaynak
E) Paleografya / Birinci Elden kaynak

1. Milattan önceki tarihler, milattan geriye doğru gittikçe, millattan sonraki tarihler ise milattan günümüze doğru geldikçe sayısal değer olarak artar.

Buna göre;

- I. MÖ ve MS bir tarihin arasındaki zaman farkını bulmak için her iki tarih toplanır.
- II. MÖ ve MS bir tarihin arasındaki zaman farkını bulmak için büyük olan tarihten küçük olan tarih çıkarılır.
- III. MÖ sayısal değeri düşük olan tarih, sayısal değeri yüksek olan tarihe göre günümüze daha yakındır.

yargılardan hangisi doğrudur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve II E) II ve III

2.

Heredot'a göre tarih insanların ve insan topluluklarının başından geçenleri kaydetme yoluyla edinilen bilgidir.

Buna göre Heredot tarihin tanımında aşağıdakilerden hangisinin önemini belirtmiştir?

- A) Yer B) Zaman
C) Neden D) Sonuç
E) Belge

3. Tarih geçmişte yaşayan insan topluluklarının birbirleriyle olan ilişkilerini yer ve zaman göstererek, sebep-sonuç ilişkisi içerisinde, belgelere dayanarak objektif şekilde inceleyen sosyal bir bilimdir.

Buna göre;

- I. Göçler
- II. Kuraklık
- III. Savaşlar

gibi durumlardan hangileri tarihin çalışma alanına girmez?

- A) Yalnız I B) Yalnız II
C) Yalnız III D) I ve II
E) I ve III

4. I. Nümizmatik: Eski paralar üzerinde bulunan yazı ve tasvirleri incelerken aynı zamanda paraların bulunduğu dönemi ve ait oldukları uygarlıklar hakkında bilgiler elde edilmesine katkı sağlar.
- II. Arkeoloji: Yeryüzünün altında saklı kalmış tarihi kalıntıların bulunarak insanlığa kazandırılmasına katkı sağlar.
- III. Epigrafi: Kitabeler ile yazıtları ve tarihi yapıtlardaki yazıları inceleyen bilim dalıdır. Yazıt bilimi, tarihe yardımcı bilim dalı olarak katkı sağlar.

Yukarıda verilen tarihe yardımcı bilim dallarından hangileri hem Tarih Öncesi hemde Tarihi Devirlerin incelenmesine katkı sağlamaktadır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

5. Tarih dersinde öğretmen öğrencilerinden hem zamana hem de mekana göre tasnif yapmalarını istemiştir.

Öğrenciler;

Aybilge: Kanuni Döneminde Osmanlı Tarihi

Mehmet: Orta Çağ Avrupa Tarihi

Cemre: XX. Yüzyıl'da Yakın Doğu Tarihi

Kadir: Lale Devri Osmanlı Islahatları

olarak cevaplamıştır.

Öğretmenin sorusunu hangi öğrenciler doğru cevaplamıştır?

- A) Aybilge-Kadir
B) Cemre-Kadir
C) Aybilge-Cemre
D) Mehmet-Cemre
E) Mehmet-Kadir

6.

Bu görselle ilgili olarak;

- I. Görsel kaynak
II. Birinci elden kaynak
III. İkinci elden kaynak

ifadelerinden hangileri söylenebilir?

- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve II
E) I ve III

7. Takvimler ay ve güneşin hareketlerine göre hazırlanmıştır.

Aşağıdakilerden hangisinde bu takvimleri bulan topluluklar doğru verilmiştir?

	AY	GÜNEŞ
A)	Roma	Sümer
B)	Sümer	Mısır
C)	Mısır	Sümer
D)	Roma	Mısır
E)	Sümer	Roma

8. MÖ 2500 300 0 1453 1756 MS
A B C D

Zaman çizelgesine bakarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) MÖ'de geriye doğru gittikçe tarihler sayısal olarak artar.
B) A tarihiyle D tarihi arasında 4256 yıl fark vardır.
C) A tarihiyle B tarihi arasında 2200 yıl fark vardır.
D) A tarihiyle C tarihi arasında 1047 yıl fark vardır.
E) A tarihi günümüze en uzak tarihtir.

1. “Türkler ölmeyi biliyorlar hem de iyi biliyorlar. Ben de ölmeyi bilen bir milletin yenilmeyeceğini bilecek kadar tecrübeliyim. Burada hiç yoktan ordular kurmak ve orduları ölüme sürüklemek mümkün. Bu imkanlardan bol bol faydalaniyorum. Fakat meydana getirdiğim orduları zedeleyen bir engel var: Türklerin yaşayan hatıraları! Üç dört yüz yıl önce her kudreti ve milleti yenen Türkler, şimdi de silinmez hatıralarıyla her teşebbüsü zedeliyorlar. Demek ki yalnız Türkleri değil, onların tarihini de yenmek lazım. Ben Türklerin düzinelerle milleti idare etmelerindeki sırrı da anlıyorum. Onlar milletleri bir kere yeniyor, fakat kazandıkları zaferleri ruhlara ve nesillere nakşediyor.”

Fransız tarihçi Albert Sarel’in bu sözlerine göre tarihin faydalarından;

- I. Diğer toplum ya da milletlerle ilişkilerde temel değerlerin oluşmasını sağlar.
- II. İnsanların muhakemelerinin ve düşüncelerinin gelişmesine katkıda bulunur.
- III. Nesiller arasında bağlantı kurar.

yargılardan hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I B) I ve II C) II ve III
D) I ve III E) I, II ve III

2.

Tarihdeki medeniyetlerden olan Sümerler, Mısırlılar, Çin ve Maya medeniyetlerinin her birinin ayrı ayrı takvimleri bulunmaktaydı. Bu takvimlerin ortak noktada kullandıkları zamana göre çok ilerde bir bilgiyle doğru şekilde yapılmış olmalarıdır. Bu medeniyetlerin her biri yerkürenin farklı noktalarında olmalarına rağmen astronomi, matematik, geometri konularında ileri noktadaydı. Gezegenler, takım yıldızları, güneş ve ay ile ilgili detaylı bilgiye sahiptiler.

Yukarıda anlatılanlara göre verilebilecek en kapsamlı bilgi aşağıdakilerden hangisi olur?

- A) Takvim bilgisine sahip olan İlk Çağ medeniyetleri pek çok bilimi geliştirmişlerdir.
- B) Uzay hakkında gözlem yapan ilk topluluklar takvimi bulmuşlardır.
- C) İlk medeniyetler benzer ihtiyaçlardan ötürü birbirlerinden habersiz aynı bilimleri kullanarak pek çok alanda çalışmalar yaparak takvimleri bulmuşlardır.
- D) Astronomi, matematik bilgisine sahip olan medeniyetler takvimi bulmuşlardır.
- E) İlk Çağ medeniyetleri yaptıkları çalışmalarda insan için ihtiyaç olan takvimi bulmuşlardır.

3. Tarih: Geçmişteki insan topluluklarının yaşayışlarını, birbirleriyle olan ilişkilerini, neden–sonuç içerisinde yer ve zaman göstererek belgeler ışığında objektif şekilde inceleyen bilim dalıdır.

Mustafa Kemal Atatürk, ülkeyi düşman işgalinden kurtarmak adına Anadolu'da kongreler toplamış, pek çok devlete karşı verilen mücadeleyle bağımsızlığı kazanmıştır.

Yukarıda verilen durumda tarihin tanımında yer alan;

- I. Toplumsal ilişkiler
- II. Neden–sonuç ilişkisi
- III. Kaynaklara dayanma
- IV. Zaman belirtme

özelliklerinden hangilerine değinilmemiştir?

- A) Yalnız II B) I ve II C) I ve III
D) III ve IV E) I, II ve III

4. Kaşgarlı Mahmut'tan rivayet odur ki;

Eski Türk hakanlarından biri birkaç yıl önceki bir savaşın tarihini öğrenmek ister. Tam tarih söylenemez. O da Kurultay'ı toplar. Bundan sonra Tarih'i net öğrenmek için zamanı parçalara bölerek takvim belirleyelim kararı çıkar.

Hakan askerleriyle ava çıkar. Askerler yaban hayvanlarını Ilısu'da sıkıştırır. Bazılarını avlarlar, bazıları da nehrin karşısına geçer. İlk nehrin karşısına geçen hayvan sıçan olduğu için o yıl sıçan yılı olarak kabul edilmiştir.

Yukarıda verilen olayı tarihin yazılış çeşitlerine göre değerlendirdiğimizde aşağıdaki yorumlardan hangisi doğrudur?

- A) Bilgi birikim bakımından net bilgiler vererek öğretici bilgilerden oluştuğu için Pragmatik(öğretici / Faydacı) tarih içerisinde değerlendirilir.
- B) Sebep- sonuç ilişkisine değinmeden efsane tadında olayı başkalarının ağzından hikâyeleştirerek eğlenceli bir öğretim sunduğu için Hikâyeci (Rivayetli) tarih içerisinde değerlendirilir.
- C) Yaşanan olayın kaynaklara dayandırılarak anlatılması ve sebeplerinin birçok açıdan ayrıntılarıyla değerlendirilerek aktarıldığı için Araştırmacı tarih içerisinde değerlendirilir.
- D) Olayın yalnızca zaman sırasına dikkat edilerek verilmesi ve içerisinde olayın tarihinin öğrenilme isteğini bulundurması sonucu Kronik tarih içerisinde değerlendirilir.
- E) Gelişen olayların bir devlet adamının başından geçenleri anlatması nedeniyle mekâna ait tarihin içerisinde olan Siyasi tarih olarak değerlendirilir.

5.

“Büyük devletler kuran ecdadımız, büyük ve şümulu medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkit etmek, Türklüğe ve cihana bildirmek bizler için bir borçtur. Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır. Her şeyden evvel kendinizin dikkatle ve itina ile seçeneğiniz vesikalara dayanınız, kendi inisiyatifinizi ve milli süzgecinizi kullanınız. Tarih hayal mahsulü olamaz. Tarih yazarken gerçekleri bulmaya çalışmalıyız. Kabiliyetine inandığım Türk milletinin gerçek tarihinin yazıldığını görmek istiyorum.”

Mustafa Kemal Atatürk'ün bu sözüne göre;

- I. Türk Tarihinin araştırılması
- II. Belgelerin önemi
- III. Cihana haddinin bildirilmesi

hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

6.

Eski çağlardan beri Çin'de tarih biliminin, gelişmesine özen gösteriliyordu. Tarih bilinci milletin vicdanı sayılıyordu ve ünlü imparatorların şöhreti vakayiname yazarın eserine bağlıydı. Bu yüzden çoğu zaman imparator vakayinüvistleri memnun etmeye çalışıyordu. Hanedanın tarihi hükümdarlık bittikten sonra yazılıyordu. Yazarların siyasi görüşlerine önem verilirdi. Yıllıklarda Çin'in yüceltilmesi, askeri başarıları abartılarak yazılması tarihçinin göreviydi. Çin'in yenilgisini ve başarısızlığını betimleyen bilgiler önemsiz duruma getiriliyordu.

Bu bilgiler ışığında;

- I. Çin yıllıklarında öğretici tarih anlayışı kullanılmıştır.
- II. Nesnel değerlendirmeler yapılmıştır.
- III. Çinliler tarih yazımına önem göstermişlerdir.

yapılan yorumlardan hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

2. ÜNİTE: İnsanlığın İlk Dönemleri

9. SINIF TARİH

2. FASİKÜL: İnsanlığın İlk Dönemleri

KAZANIMLAR

- Kanıtlardan yola çıkarak yazının icadından önceki zamanlarda yaşayan insanların hayatı hakkında çıkarımlarda bulunur.
- Yazının icadının insanlık tarihinde meydana getirdiği değişimi fark eder.
- İlk Çağ'da yeryüzündeki belli başlı medeniyet havzalarını tanır.
- İlk Çağ'da coğrafya ve iklimin, insanların hayat ve geçim tarzları üzerindeki belirleyici etkisini analiz eder.
- İlk Çağ'da siyasi gücün kaynaklarını siyasi organizasyon türleriyle ilişkilendirir.
- İlk Çağ'da hukuk sistemlerinin oluşturulmasında etkili olan dinî ve beşerî kaynakları kavrar.

İNSANLIĞIN İLK İZLERİ VE YAŞAM SERÜVENLERİ

Yazının icadından önceki dönem olan Tarih Öncesi Dönemlerde insanların en önemli mücadelesi hayatta kalabilmek olmuştur. İnsanın tabiatla mücadelesini, sosyal ilişkilerini ve inançlarını öğrenmek geçmişten günümüze ulaşan izlerin incelenmesine bağlıdır. Bunun için yerleşim yerleri, konar-göçer yaşam alanları, tapınaklar, mezarlar ve doğal çevre araştırılır. Tarihe yardımcı bilimlerde bu konuda tarih bilimini desteklemektedirler. Tarih Öncesi Devirlerin aydınlatılmasında arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkan araç ve gereçler önemli bir yer tutmaktadır.

İLK UYGARLIKLAR

Günümüzden yaklaşık olarak 2.5 milyon yıl öncesinde gezegenimiz buzullarla kaplıydı. Paleolitik Dönem olan Eski taş döneminde dünyada buzul devri yaşanmıştır.

Bu zor iklim koşullarında insanlar hayatta kalabilmek için mağara ve ağaç kovuklarında yaşamışlardır. İhtiyaçları olan araç – gereçler yapmışlardır. O dönemlerde göçebe yaşam sürmüşler, avcılık ve toplayıcılık yaparak geçinmişlerdir. Zaman içerisinde obsidyen denilen volkanik camdan aletler yapan insanlar, mikrolit adı verilen küçük ok ucu, orak ve silahlar kullanmaya başlamışlardır.

Yeni Taş Devrine gelindiğinde havaların ısınmasıyla, doğal çevre insan yaşamına daha uygun bir hale gelmiştir. Bunun sonucunda ilk yerleşme hareketleri görülmüştür. Bu yerleşimler daha çok ılıman iklim kuşağında ve akarsu kenarlarında görülmüştür.

Güneydoğu Anadolu ve Mezopotamya'da "Bereketli Hilal" denilen bölgede nüfus yoğunlaşmaya başlamıştır. İlk köyler kurulmuş, tarım başlamış, insanlar kendiliğinden yetişen arpa, buğday, çavdar gibi tahılları kendi kontrolünde üretmeye başlamışlardır. Üretici topluma geçiş yapılmış, ticari faaliyetler doğmuştur. Özel mülkiyet anlayışı ve sosyal sınıflaşma görülmüştür. Bitki liflerinden elbiseler yapılmış, önde bir girişi ile dikdörtgen salondan oluşan "Megaron" tipi evler yapılmıştır.

Yerleşik topluluklar zamanla büyüyerek kan bağıyla birbirine bağlı kabileleri oluşturmuşlardır. Bu kabileler ilerleyen süreçte şehir devletlerini kurmuşlardır. Ticari faaliyetler hız kazanmış ve bazı bölgelerde koloniler oluşturulmuştur.

İlk Çağ'da bazı güçlü krallar şehir devletlerini ele geçirerek ilk imparatorluklarını kurmuşlardır. (Akad, Babil, Asur, Hitit İmparatorlukları)

ANADOLU'NUN İLK KÜLTÜR MERKEZLERİ

Yerleşik hayata ve medeniyete ait ilk izleri yazının icadından önceki dönem olan Tarih Öncesi Dönemde görülmektedir. Anadolu da bu yaşam belirtilerinin ilk görüldüğü coğrafyaların başında gelmektedir. Özellikle son dönemde ortaya çıkarılan Göbeklitepe başta olmak üzere Çatalhöyük, Çayönü, Alacahöyük gibi yerler bu dönemin aydınlatılmasında önemli yer tutmaktadır.

Göbeklitepe

- Şanlıurfa'da 1995 yılında yapılan kazılar sonucu ortaya çıkarılmıştır.
- Gün yüzüne çıkarılan kısmında dünyanın en eski tapınaklarından biri olarak kabul edilir.
- Yapılan keşif, yerleşik hayata geçiş henüz olmadan, avcı – toplayıcı toplumların tapınak inşa ettiğini ortaya koymuştur.
- Göbeklitepe 2018'de UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesine alınmıştır.

Çatalhöyük

- Konya'nın Çumra ilçesinde bulunmaktadır.
- Dünyanın ilk kent yerleşkesi kabul edilmiştir.
- Ezme ve öğütme taşları bulunmuştur. Bulunan aletler burada yaşayan insanların kendi ekmek ihtiyaçlarını karşıladıklarını göstermektedir.
- UNESCO Dünya Mirası Listesinde yer almaktadır.

Çayönü

- Diyarbakır'ın Ergani ilçesindedir.
- 10.000 yıl öncesinde su kenarında tahıl üretimi yapıldığı ortaya çıkmıştır. İnsanlığın ilk tarım yapmaya başladığı bölgelerden biridir.
- Dünyanın en eski köy yerleşim yerlerinden biri olarak kabul edilir.

Alacahöyük

- Çorum'un Alaca ilçesinde yer alır.
- MÖ 2500'lü yıllardan kalma bir yerleşim yeridir.
- Dört ayrı kültür evresinden kalma kalıntılar barındırmaktadır.
- Hititlerin merkezlerinden biridir.

Efes

- İzmir'in Selçuk ilçesindedir.
- Eski çağların önemli kültür, sanat, bilim merkezidir.
- Ticari liman kentidir.
- Roma döneminde, Asya eyaletinin başkenti olmuştur.

Truva

- Çanakkale'de yer alan Truva, İlyada Destanı'nda da bahsedilen önemli bir antik kenttir.
- Kazılar sonucunda varılan sonuç üst üste dokuz şehir kalıntısının ortaya çıkarılmasıdır.
- UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası Listesine alınmıştır.

Örnek 1

Konya'nın Çumra ilçesinin 10 km güneydoğusunda yer alır.

- MÖ 7000'li yıllardan kalma bir yerleşim yeridir.
- Neolitik Çağ'a ait buluntulara rastlanmıştır.
- Penceresiz ve girişleri çatıdan olan kerpiç evler bulunmaktadır.

Tarih öncesi döneme ait bu yerleşim yeri, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Alacahöyük B) Göbeklitepe
C) İkiztepe D) Çatalhöyük
E) Alişar

2018 / AYT

Sözlü Kültür

- Yazıdan önceki Tarih Öncesi Devirlerde insanlar, yaşamları ile ilgili hafızalarını sözlü olarak nesilden nesile aktararak bu şekilde koruma yoluna gitmişlerdir. Eski Yunan kavminde bunu mit ve efsane anlatıcılarla, Türklerde aşıklar ve ozanlarla anlatılırken diğer uygarlıklarda da uygarlığın en yaşlı üyesinin anlatımları ile gerçekleştirmişlerdir.

- Sözlü Kültür oluşurken insanlar ve toplumlar etraflarında gerçekleşen olaylara kayıtsız kalmayıp onları hikayeleştirerek hafızalarına almışlardır. Bunu bazen savaşlar, bazen gerçekleşen doğa olayları, bazen büyük kahramanlıkları ve bazen de toplumu bir arada tutan gelenek görenek ile ananeler sayesinde geleceğe aktarmışlardır.
- Sözlü Kültürde efsaneler, mitler, destanlar ve menkıbeler önemli bir yere sahiptir.
- Sözlü Kültürün ortaya koyduğu ifadeler farklı kültürlerinde etkisi altına kaldığı için ortaya ilk konulan orijinal halleri korunamayıp değişikliğe uğramıştır. Hatta farklı medeniyetlerde aynı olayın farklı hikayeleştirilmelerine de rastlanılmıştır.
- Sözlü Kültürün farklı medeniyetlerce sürdürülmesi bazen farklı uygarlıkların efsane, destan ve mitlerinde aynı hayvanlar veya aynı doğa olaylarının ortak olarak kullanıldığı da görülmüştür.

Tarih Öncesi Devirler

- Yazıdan önceki dönem Tarih Öncesi Devirler olarak adlandırılır. Bu isimlendirme kullanılan araç-gereç ile taş ve madenlere göre yapılır.
- Bu oluşuma baktığımızda Tarih Öncesi Devirlerin ikiye ayrıldığını görmekteyiz.
- İlk olarak Taş Devri
 - Paleolitik (KabaTaş / Eski Taş) Devir
 - Mezolitik (Yontma Taş / Orta Taş) Devir
 - Neolitik (Cıvalı Taş / Yeni Taş) Devir
- Son olarak da Maden Devri
 - Bakır (Kalkolitik) Devri
 - Tunç Devri
 - Demir Devri